

Učitelé Centra jazykové přípravy (CJP) Univerzity obrany (UO) v Brně se účastní řady odborných mezinárodních a domácích aktivit, pro které je příznačná spolupráce lingvistů a vojenských odborníků. Cílem článku je informovat širší veřejnost o vybraných odborných fórech souvisejících s vývojem jednotné terminologie a jazykovým vzděláváním v armádě, kterých se autorky v nedávné době aktivně zúčastnily.

1. Terminologie

Je všeobecně známo, že jednotná terminologie je základem pro společnou činnost všech odborností. Umožňuje dvěma a více subjektům společně vytvářet, předávat, sdílet a užívat informace bez jejich významového posunu. Terminologie je v jazykové přípravě předmětem výuky, v odborné komunikaci je vyjadřovacím prostředkem a v rámci terminologické podpory je vytvářeným subjektem (produktem).

Z pohledu lingvistiky terminologie spadá do lexikologie, vědy zabývající se studiem slovní zásoby z hlediska sémantických, systémových a kombinatorických vlastností. Aplikovaným úsekem lexikologie je lexikografie (v případě terminologie se mluví o terminografii) zabývající se tvorbou slovníků různých typů.

1.1 Lexikografický kongres EURALEX

Nejvýznamnějším odborným fórem pro lexikografii je kongres **EURALEX** [1], který pořádá Evropská asociace lexikografie (European Association for Lexicography). Tato asociace vznikla v roce 1983 v Exeteru (Británie). Za dobu svého působení se stala aktivní akademickou organizací s prestižním časopisem *The International Journal of Lexicography*, který vydává nakladatelství Oxford University Press. Asociace EURALEX sdružuje lingvisty a odborníky z oblasti informačních technologií zabývající se lexikografií. Každé dva roky pořádá mezinárodní kongres, který je jedinečnou příležitostí k prezentaci teoretických a aplikovaných výsledků výzkumu v oblasti lexikologie a lexikografie.

Poslední kongres EURALEX se konal v roce 2008 v Barceloně na Univerzitě Pompeu Fabra. Jednacími jazyky byly angličtina, francouzština, němčina, španělština, italština a katalánština. Jednání probíhalo v deseti paralelních sekcích, z nichž jedna byla tematicky zaměřena na terminologii a terminografii (Lexicography for Specialised Languages – Terminology and Terminography). Přednesené příspěvky se týkaly nejobecnějších otázek, jako například, kde se nachází hranice mezi obecným a odborným jazykem, i problémů spojených s analýzou jazykových dat, s výstavbou terminologických databází nebo se zpracováním lexikálních jednotek slovníkové makro i mikrostruktury.

1.2 Terminologická konference vojenského výboru NATO

Nejvyšším fórem pro terminologii NATO je **Terminologický program NATO** (NATO Terminology Programme) [2]. Program vytváří rozvětvenou strukturu pracovních terminologických orgánů podle jednotlivých vojenských odborností. Jednou z jeho hlavních složek je **terminologická konference vojenského výboru NATO** (MCTC - Military Committee Terminology Conference), která se zabývá všeobecně platnou vojenskou a doktrinální terminologií. Účastníci konference se pravidelně scházejí v pracovní skupině, která společně projednává změny v základním terminologickém dokumentu NATO – spojenecké publikaci AAP-6 (Terminologický slovník pojmů a definic NATO) [3].

V souvislosti s tímto dokumentem je třeba podotknout, že terminologie AAP-6 je v rámci NATO standardizována prostřednictvím standardizační dohody STANAG 3680, a to na nejvyšší úrovni standardizace, na úrovni shodnosti/commonality/community. Tato standardizační dohoda uvádí, že členské země se budou při vzájemném styku řídit terminologií v angličtině a francouzštině, specifikovanou v rámci spojenecké publikace AAP-6. Základem standardizace terminologie v NATO jsou obecné výkladové slovníky, a to pro angličtinu Concise Oxford English Dictionary (platí vždy poslední vydaná verze), a pro francouzštinu Le Petit Robert (platí opět poslední vydaná verze). Jedná se o velmi důležité sdělení, neboť **v publikaci AAP-6 se uvádí pouze vojensky významné termíny, u kterých bylo dohodnuto, že budou zařazeny jako závazné**, a které se odlišují ve svých definicích od výše zmíněných obecných slovníků. Pokud se totiž výraz v NATO používá v souladu s definicí uvedenou ve výše zmíněných obecných výkladových slovnících, pak se již nikde znovu neuvádí. Pokud ale definování určitého pojmu není v souladu s těmito slovníky, pak se uvádí ve spojenecké publikaci AAP-6 nebo v jiných terminologických dokumentech (spojeneckých dohodách nebo spojeneckých publikacích). Publikace AAP-6 je každý rok aktualizována, a proto při práci s ní je třeba sledovat, zda se pracuje se skutečně aktuální verzí. Dokument se totiž začal tvořit v roce 1954 a za více jak padesát let své historie se v publikaci každý rok mění pět až osm procent výrazů, což činí zhruba 50-80 položek ročně (celkově obsahuje přibližně 3200 termínů a definic).

Jednání konference MCTC svolává Úřad pro koordinaci terminologie NATO (ONTC - Office of NATO Terminology Coordination). Účastní se ho reprezentanti členských zemí NATO, a to vojenští odborníci a lingvisté. Jsou to zástupci úřadů pro standardizaci jednotlivých zemí, terminologičtí koordinátoři, zástupci lingvistického centra ACO - Allied Command Operations (dříve SHAPE), zástupci překladatelského centra NATO HQ a SACT (Supreme Allied Command Transformation), lingvisté ze vzdělávacích institucí a další. Příprava na konferenci probíhá několik měsíců před vlastním jednáním. Účastníkům jsou předem rozeslány k vyjádření návrhy změn v termínech či definicích tak zvaných „proposals“ s komentáři jednotlivých zemí. Návrhy zpravidla předkládají „správci“ za jednotlivé oblasti terminologie (anglicky „custodians“, francouzsky „pilots“). V průběhu zasedání MCTC jsou tyto změny projednávány a výsledkem je, že návrhy jsou buď přijaty, odmítnuty, nebo postoupeny dalším odborným konzultacím. Jednání probíhají v angličtině a francouzštině, při kontinuálním tlumočením mezi oběma jazyky, a mají velmi pracovní charakter. Návrhy jsou posuzovány jak z odborné, tak i z jazykové stránky. Nezřídka probíhají velmi bouřlivé diskuze k navrhovaným termínům či definicím.

Významným příspěvkem do těchto diskuzí bývají připomínky zástupců neanglofonních a nefrankofonních zemí. Už jenom z toho důvodu, že odborníci, pro něž není angličtina či francouzština rodným jazykem, dokáží totiž velmi často postihnout nesoulad mezi těmito dvěma jazyky jak z hlediska formy, tak i obsahu. Často se jedná o skutečnosti, které jsou roditelým mluvčím jasné, ale v okamžiku, kdy do hry vstupuje třetí jazyk se ukazuje, že je nutné určité formulace precizovat a harmonizovat. Proto se zde mluví o „jazyku NATO“, který se snaží o jasné a jednoznačné postižení skutečnosti i za cenu určitého zjednodušení či ochuzení bohatosti slovní zásoby a syntaktických konstrukcí, což se týká především francouzštiny. Ne vždy se však tohoto stavu docílí.

1.3 Výbor pro terminologii a terminologické konference MO ČR

V AČR jsou veškeré aktivity, které souvisí s vojenskou terminologií, zahrnuty do Terminologického programu rezortu obrany, který se realizuje v gesci **odboru obranné standardizace Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti**. Tyto aktivity vycházejí z nutnosti zajistit terminologické předpoklady pro zvládnutí překladů oficiálních a odborných dokumentů Aliance a jejich implementace do dokumentů AČR. Hlavními diskuzními fóry jsou výbor pro terminologii a terminologická konference MO.

Výbor pro terminologii [4] byl zřízen na základě rozkazu MO č. 26 z 30. září 2004. Je poradním orgánem ředitele Úřadu pro obrannou standardizaci, katalogizaci a státní ověřování jakosti. Tento funkcionář má ze zákona delegovanou pravomoc z úrovně Parlamentu ČR k reprezentaci v rámci výboru NATO pro standardizaci (NCS – NATO Committee for Standardization) – nejvyšší autoritě České republiky v NATO pro standardizaci. Hlavním posláním výboru je koordinace tvorby terminologie v rezortu MO a její využívání v praktické činnosti. K jeho úkolům patří posuzování kvality terminologie přeložených dokumentů z hlediska používání jednotné terminologie, schvalování nových pojmů k zařazení do databáze, zabezpečování vedení a aktualizace jednotné databáze vojenské terminologie a její šíření prostřednictvím softwarových produktů na informačním systému standardizace.

Výbor pro terminologii je složen z odborných skupin, ve kterých jsou zástupci jednotlivých složek MO, GŠ AČR, Univerzity obrany a dalších součástí, které se zabývají terminologií. Prostřednictvím těchto odborných skupin se výbor snaží vtáhnout do diskuze kolem terminologie skutečné odborníky a lingvisty na jedné straně a zajistit závaznost jednou přijaté terminologie na druhé straně. Výbor pro terminologii se schází 2x ročně. Na svých jednáních mimo jiné projednává a schvaluje české verze aktualizovaných termínů a definic z dokumentu AAP-6.

Jednou za dva roky se v rezortu MO pořádá **terminologická konference MO** [4]. Tato konference se tradičně koná v prostorách Univerzity obrany v Brně a je nejširším fórem v rámci AČR, kde se k otázkám standardizované terminologie vyjadřují zástupci všech komunit, které tuto terminologii používají.

Dosavadní zkušenosti s využíváním takto organizovaného terminologického procesu potvrzují, že se jedná o velmi efektivní cestu jak provázat terminologické postupy NATO s postupy v jednotlivých členských státech. Proces je v podmínkách České republiky provozován již 10 let a náš stát je v rámci NATO za zvládnutí postupů NATO a jejich domácí implementaci hodnocen velmi vysoce.

2. Mezinárodní konference zaměřené na výcvik, vzdělávání a simulační a komunikační technologie v armádě

Dalšími příležitostmi, které umožňují navázání či prohlubování vzájemné spolupráce mezi lingvisty a vojenskými odborníky, jsou zahraniční konference ITEC a I/ITSEC. Na domácí půdě jsou to pak doprovodné konference k IDETu s názvem CATE.

2.1 Konference ITEC a I/ITSEC

Konference ITEC a I/ITSEC jsou významnými akcemi, které doprovázejí rozsáhlé výstavy z oblasti nejnovějších vojenských technologií. Jsou zaměřeny zejména na výcvik, vzdělávání a simulace v armádě. Účastní se jich čelní představitelé amerického a západoevropského vojenského průmyslu. Ze zemí střední a východní Evropy je Česká republika jedinou zemí, která má na obou konferencích pravidelné zastoupení.

Konference **ITEC** (International Conference and Exhibition Dedicated to Defence Training, Education and Simulation) [11] je největší evropskou konferencí tohoto zaměření. Koná se v evropských metropolích, v posledních letech např. v Londýně (2006), v Kolíně nad Rýnem (2007), ve Stockholmu (2008) a v Bruselu (2009). Přednášky jsou rozděleny do mnoha paralelních sekcí, které vedou zkušení předsedové. Všechny abstrakty jsou půl roku předem posuzovány programovým výborem. Do sborníku konference jsou zahrnuty pouze abstrakty příspěvků a prezentace v programu PowerPoint. Zveřejnění článku je možné, ale nepovinné. Každá přednáška je písemně hodnocena účastníky konference. Boduje se relevance tématu, obsah a přednes. Pět nejlepším přednáškám je každoročně udělována cena Excellence Award.

Počet českých účastníků na konferenci ITEC se většinou blíží dvěma desítkám, počet přednesených příspěvků se pohybuje mezi dvěma až třemi. V posledních čtyřech letech prezentovala na konferenci výsledky práce CJP UO v oblasti e-learningu RNDr. Eva Staňková. Informovala účastníky konference například o výsledcích projektu specifického výzkumu zaměřeného na tvorbu elektronické studijní podpory anglického jazyka, o možnostech využití e-learningu při integraci jazykového a obsahového vzdělávání a o zapojení studentů do projektové práce. V roce 2008 byla pozvána i na podobnou konferenci I/ITSEC do USA, kde přednesla příspěvek, který zpracovala společně s paní Julií Mezerou, M.A., z Ústavu jazykové přípravy ve Vyškově, který se týkal jazykového vzdělávání českých vojenských profesionálů s ohledem na jejich působení v zahraničních misích.

Výše uvedená konference **I/ITSEC** (Interservice/Industry, Training, Simulation, and Education Conference) [12, 13] je největší světovou konferencí zaměřenou na výcvik, simulace a vzdělávání ve vojenské i civilní oblasti. Každoročně se koná na jednom místě – v Orlandu na Floridě. Jedná se o akci přímo kolosální, účastníci se počítají na stovky. Příspěvky jsou hodnoceny velmi přísně – v roce 2008 byla například programovým výborem přijata pouze pětina předložených článků. Méně zkušení přednášející jsou dokonce povinni absolvovat generální zkoušku svého přednesu před předsedou své sekce. Na závěr konference je udělováno několik cen. Jednou z nejvýznamnějších je cena za nejlepší článek. Američané jsou na svá ocenění velmi hrdí a nosí je ve formě nápisu – např. AUTHOR OF BEST PAPER - v igelitové kapsičce zavěšené kolem krku během konání konference.

Atmosféru na konferencích ITEC a I/ITSEC je možno charakterizovat jako formální, soutěživou, avšak rozhodně i velmi přátelskou. V nedávné minulosti pocházela většina příspěvků zejména od vedoucích pracovníků vzdělávacích sekcí a manažerů velkých projektů, ale v poslední době stále častěji přednášejí i lektori a učitelé, kteří uvádějí konkrétní využití nových vzdělávacích metod a moderních technologií ve výcviku a výuce. Po přednášce je zvykem o tématu poměrně dlouho diskutovat. Konference jsou prodechnuty pozitivní atmosférou a nádechem příjemné pozornosti a ohleduplnosti. Je zřejmé, že organizátoři obou konferencí – Britové a Američané – mají etiku konferenčních jednání [14] hluboce zažitou.

2.2 Konference DLCS

Další příležitosti k pracovnímu setkání vyučujících cizích jazyků s odborníky jiných profesí poskytují doprovodné konference k IDETu s názvem CATE (Community-Army-Technology-Environment) [15], které se konají jednou za dva roky na brněnském výstavišti. V posledních pěti letech se členové CJP UO pravidelně aktivně účastní konference simulace a distanční vzdělávání, která se od roku 2009 nazývá **DLSC** (Distance Learning, Simulation and Communication) [16]. Příspěvky uveřejněné ve sborníku této konference jsou umístěny i na stránkách *Web of Science* [17], což je nejvýznamnější světový informační zdroj v oblasti výzkumu a vývoje.

Organizátorem konference DLSC je katedra komunikačních a informačních systémů (KIS) FVT UO, se kterou mnozí vyučující CJP UO již delší dobu úspěšně spolupracují na několika projektech. Před pěti lety začala vzájemná spolupráce v oblasti e-learningu, kdy došlo k návržení a přizpůsobení části studijního portálu UO za účelem vytvoření elektronické studijní podpory výuky anglického jazyka. Po dokončení tohoto projektu, jehož výsledky se i nadále používají a aktualizují, bylo publikováno a předneseno několik společných odborných příspěvků, mimo jiné i na této konferenci. V současné době spolupráce pokračuje testováním možností LMS Moodle (Learning Management System) pro tvorbu kurzů ke zdokonalování řečových dovedností.

Mezi další formy spolupráce patří například terminologické konzultace, korektury a překlady odborných textů. Katedra KIS má jako jedna z prvních kateder na UO **akreditovanou výuku bakalářského studijního oboru KIS v angličtině**, což rovněž svědčí o potřebě vzájemné spolupráce členů katedry s CJP. Není divu, že učitelé CJP a katedry KIS našli k sobě cestu – vždyť rozvoj počítačových a řečových dovedností je v současné době trendem, který napomáhá konkurenceschopnosti na trhu práce jak ve vojenském, tak i v průmyslovém sektoru. Uvedená spolupráce obohacuje učitele jazyků a komunikačních a informačních technologií navzájem, čímž významně přispívá ke zkvalitnění výuky jazyka i odborných předmětů.

3. Mezinárodní konference zaměřené na výuku cizích jazyků v terciárním vzdělávání

Zkušenost z výše uvedených formálních pracovních setkání zhodnotili učitelé jazyků UO již čtyřikrát při organizaci mezinárodních jazykových konferencí. Poslední dva ročníky (v r. 2007 a 2009) se nazývaly **Kompetence v cizích jazycích jako důležitá součást profilu absolventa vysoké školy**.

Zatím poslední ročník konference se konal na Univerzitě obrany v Brně na konci září 2009, v týdnu, kdy se tradičně slaví Evropský den jazyků (26. 9.). Při přípravě konference se opět osvědčila spolupráce CJP s katedrou KIS – poprvé byl na UO na webových stránkách konference vyzkoušen a vyladěn vlastní konferenční registrační systém, který poskytuje veřejnosti informace o konferenci a organizátorům slouží zejména k evidenci účastníků a shromažďování jejich příspěvků. Všechny články předložené k publikaci ve sborníku konference byly anonymně hodnoceny dvěma až třemi recenzenty, což také přispělo ke kvalitě přednesených příspěvků.

Na konferenci zaznělo celkem 36 příspěvků ve čtyřech světových jazycích. Hlavními tématy konference byly role společného evropského referenčního rámce (SERR) a evropského jazykového portfolia (EJP) ve vysokoškolském vzdělávání, kvalita vysokoškolského vzdělávání, výuka profesního a akademického jazyka, testování jazyků a informační a komunikační technologie (IKT) ve výuce jazyků.

Z přednášek hostů zaujalo účastníky konference kritické hodnocení evropského jazykového portfolia (EJP) [18], které přednesla PhDr. Helena Šajgalíková, Ph.D. z Ekonomické univerzity v Bratislavě. EJP se stává oficiálním evropským dokladem o tom, jak ovládáme cizí jazyky. Pomáhá nám zjišťovat, jaké úrovně jsme v jednotlivých jazycích dosáhli, vede nás k tomu, abychom si shromažďovali dokumenty o své komunikativní kompetenci v cizích jazycích a abychom se učili sami sebe hodnotit podle jednotných evropských měřítek vytvořených Radou Evropy ve společném evropském referenčním rámci. Jeho cílem je dosáhnout, abychom se nad svým učením hlouběji zamýšleli a vybírali si vhodné strategie učení a dílčí učební cíle. PhDr. Helena Šajgalíková, Ph.D., považuje EJP za vhodný nástroj podpory autonomie studujících, avšak pro použití ve vyučování doporučuje změny, které proces zaznamenávání pokroku studentů usnadní.

Druhým velkým tématem byla oblast profesního jazyka a terminologie v angličtině, francouzštině, němčině a ruštině. Přednášející z CJP představili jednak výsledky své několikaleté práce na terminologických projektech zpracovávaných ve prospěch UO a rezortu MO, a rovněž výsledky hodnocení kvality výuky odborného jazyka v němčině. Důležitost znalosti odborného jazyka jako jedné ze základních profesionálních kompetencí příslušníků ozbrojených sil byla hlavní myšlenkou vystoupení pplk. Manfreda Gratzera ze Zemské akademie obrany ve Vídni.

V oblasti testování odborného jazyka zaujal příspěvek autorek PhDr. Tamary Kopřivové a Mgr. Aleny Holé z Lékařské fakulty UK v Plzni. Autorky seznámily posluchače s příkladem jazykového testování pro organizaci IFMSA (International Federation of Medical Students Associations), sdružující studenty lékařských oborů. Na základě výsledků tohoto testování mohou být studenti vysláni na zahraniční pobyt s cílem rozšířit si své odborné znalosti a řečové dovednosti. Tato nabídka povzbuzuje studenty k dosažení co nejlepších výsledků v testu, což svědčí o skutečnosti, že účel testování může být pro studenty velmi důležitým motivačním faktorem.

Největší zastoupení měly na konferenci přednášky o možnostech využití informačních a komunikačních technologií (IKT) ve výuce jazyků. Hostitelé konference, učitelé z CJP UO, již po několik let IKT ve výuce úspěšně uplatňují. Jejich přednášky informovaly o originální tvorbě interaktivních cvičení pro výuku obecné i odborné angličtiny, němčiny a ruštiny, o využívání systému správy elektronických materiálů LMS Barborka, a zejména o videokonferencích s Kanadou. Prezentace oživilo půlhodinové

virtuální spojení s kanadskou lektorkou Paulou Charbonneau-Goudy, Ph.D., která přesvědčivě hovořila o zdokonalení řečové dovednosti mluvení u studentů, kteří se pravidelně videokonferencí účastní. Hostitelé konference poté s velkým zájmem nahlédli do elektronických skript pro interaktivní výuku chemie PhDr. Lenky Fišerové, Ph.D., z Vysokého učení technického v Brně a poslechli si přednášku PhDr. Nataši Mockové z Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně o elektronickém testování, které zatím zůstává pro učitele CJP UO velkou výzvou. Rovněž vystoupení Bénédictes de Moffarts z univerzity Hasselt (Belgie) o zkušenostech z používání e-learningového programu SASA (Système d'apprentissage en semi-autonomie), jehož hlavní těžiště spočívá v samostatné přípravě studentů, vyvolalo v auditoriu velký zájem a diskuzi.

4. Závěr

Aktivní účast akademických pracovníků na mezinárodních odborných fórech je jedním z nezbytných předpokladů jejich odborného růstu. Článek uvádí příklady odborných pracovních setkání, při nichž učitelé jazyků UO spolupracují s vojenskými odborníky a se svými kolegy z civilních vysokých škol. Zaměřuje se zejména na oblast terminologie a metodiky výuky jazyků s použitím moderních technologií.

Nikdo nepopírá důležitost znalosti terminologie, ale často se zapomíná, že znalost terminologie není krátkodobá záležitost. Skutečného odborníka na terminologii je obtížné najmout, ten se musí dlouhodobě vzdělávat a připravovat. Navíc musí být v neustálém kontaktu s komunitami, které terminologii používají. Terminologie je živý fenomén kombinující v sobě odbornost a lingvistiku. Není znalostí jednotlivce, ale vždy v sobě zahrnuje know-how celé odborné komunity. V případě vícejazyčné terminologie je nutné navíc respektovat požadavek, aby terminologii daného jazyka dělal vždy rodilý mluvčí-odborník ve spolupráci s lingvistou. Nejde o pouhé překlady termínů z jednoho jazyka do druhého způsobem slovo za slovo, ale jde o postižení ekvivalence sémantiky, což je někdy velmi obtížné a vyžaduje to dlouhé diskuze. Imperativ rodilého mluvčího-odborníka byl a je důsledně dodržován při tvorbě všech terminologických výstupů, na kterých se podíleli učitelé CJP, kteří se této problematice dlouhodobě věnují. Výsledky jejich práce využívají nejen studenti UO, ale všichni příslušníci rezortu MO a jsou známy i mimo rezort obrany. Jsou to především překladové slovníky a výkladové slovníky [5], [6], [7], [8], [9] a učebnice [10].

Vedle práce na terminologických projektech se učitelé CJP zabývají mimo jiné i možnostmi zdokonalování výukových metod. Náročné požadavky na výstupní jazykovou úroveň studentů UO vedou akademické pracovníky ke společnému hledání způsobů, jak výuku zefektivnit. Jednou z cest je například používání IKT ve výuce a při samostudiu, což však vyžaduje neustálé vzdělávání učitelů jazyků a jejich úzkou spolupráci s odborníky z oblasti informačních technologií. Prostřednictvím mezinárodních odborných fór mají učitelé možnost získávat informace a sdílet praktické zkušenosti se zaváděním inovativních metod do výuky, a to jak oborovém, tak i mezioborovém kontextu.

V neposlední řadě lze též považovat účast na mezinárodních odborných fórech za významný zdroj motivace a inspirace pro organizování podobných akcí.

Zdroje a odkazy:

- [1] <http://www.euralex.org>.
- [2] www.stand.ac/STAN/terminolo/dostupneprodukty/terminologicky%20program%NATO.doc.
- [3] www.stand.ac/STAN/soubory/AAP609.doc.
- [4] www.stand.ac/STAN/vyborproterminologii.
- [5] Vojenská terminologie 2006. 1. vyd. CD ROM. Praha: MO ČR AVIS, 2006.
- [6] Vojenská terminologie IDET 2007. [Výkladový sborník]. 1.vyd. CD ROM. Praha: MO ČR AVIS, 2007.
- [7] TOMŠŮ, J., STOJAN, J., LANGEROVÁ, A. a kol. Česko-francouzsko-anglický sborník strategických, termínů. [Výkladový slovník]. 1. díl. Praha: Avis, 2006. s. 186.
- [8] TOMŠŮ, J., STOJAN, J., LANGEROVÁ, A. a kol. Česko-francouzsko-anglický sborník operačně taktických termínů. [Výkladový slovník]. 2. díl. Praha: Avis, 2006. s. 316.
- [9] TOMŠŮ, J., STOJAN, J., LANGEROVÁ, A. a kol. Česko-francouzsko-anglický sborník logistických termínů. [Výkladový slovník]. 3. díl. Praha: Avis, 2006. s. 512.
- [10] TOMŠŮ, J., DURAND, J. Učebnice francouzsko-české vojenské terminologie. Praha: Avis, 2008. s. 211. ISBN 978-80-7278-429-5.
- [11] <http://www.itec.co.uk/>.
- [12] <http://www.iitsec.org/confinfo.cfm>.
- [13] MALÝ, V. Mezinárodní konference v Orlandu. *Listy Univerzity obrany*, 5, 5. Brno: Univerzita obrany, 2009, s. 7.
- [14] <http://www.brazencareerist.com/2009/04/20/the-importance-of-conference-etiquette>.
- [15] <http://www.vabo.cz/idet/cate.aspx>.
- [16] HRUBÝ, M. Retrospektivně na téma konference. In *Listy Univerzity obrany*, 5, 10. Brno: Univerzita obrany, 2009, s. 12.
- [17] www.isiknowledge.com.
- [18] <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/evropske-jazykove-portfolio>.

Nástroje války opravdu hrají důležitou roli při zachování míru. Přesto vedle této pravdy existuje další – totiž že jakkoliv je nějaká válka opodstatněná, nese s sebou lidské tragédie. Odvaha i oběti vojáků se těší nehynoucí slávě, vyjadřují lásku k vlasti, věci za kterou se bojuje, druhům ve zbraní. Ale samotná válka slavná není a nikdy nesmíme říkat, že je.

Naším úkolem je mj. směřit dvě zdánlivě neslučitelné pravdy – že válka je někdy nezbytná a že do jisté míry je výrazem lidského selhání. Jmenovitě musíme směřovat naše úsilí k tomu, k čemu již před lety vyzýval prezident Kennedy: „Soustředme se,“ říkal, „na praktičtější a dosažitelnější mír, založený ne na náhlé revoluci lidské povahy, ale na postupné evoluci lidských institucí.“

Na postupné evoluci lidských institucí. Jak by měla tato evoluce vypadat? Jaké by měly být praktické kroky? Za prvé věřím, že všechny národy – silné i ty slabé – musí dodržovat určitá pravidla užití síly. Stejně jako jiní představitelé států, i já si vyhrazuji právo na jednostrannou akci, pokud to bude nezbytné pro obranu národa. Nicméně jsem přesvědčen, že dodržování pravidel, mezinárodních pravidel, posiluje toho, kdo je dodržuje, a izoluje a oslabuje ty, kteří je nedodržují. Svět se po útoci z 11. září postavil za Ameriku, podporuje nás v Afghánistánu, právě kvůli hrůze z těchto nesmyslných útoků a uznávánému právu na sebeobranu. Podobně svět souhlasil, že bylo třeba postavit se Saddámu Husajnovi, když zaútočil na Kuvajt – vznikl konsenzus, který vyslal jasné poselství všem, aby si uvědomili, jaká je cena agrese.

**Z projevu Baracka Obamy po převzetí Nobelovy ceny míru,
Oslo, Norsko 10. 12. 2009,
[http://www.whitehouse.gov/the-press-office/
remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize](http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-acceptance-nobel-peace-prize) / red**